

KUMOUKSEN MYRSKYT, KAPINAT JA TYRSKYT

**KÄSITEHISTORIALLINEN KATSAUS
VALLANKUMOUKSEN KÄSITTEESEEN
OTTO WILLE KUUSISEN POLIITTISISSA
KIRJOITUKSISSA ENNEN JA JÄLKEEN
VUODEN 1918 SISÄLLISSODAN**

Arttu Mäenpää
Kandidaatintutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

| | |
|---|---|
| Tiedekunta: Humanistis-yhteiskuntatieteellinen | Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos |
| Tekijä Arttu Mäenpää | |
| Työn nimi Kumouksen myrskyt, kapinat ja tyrskyt: Käsitehistoriallinen katsaus vallankumouksen käsitteeseen Otto Wille Kuusisen poliittisissa kirjoituksissa ennen ja jälkeen vuoden 1918 sisällissodan | |
| Oppiaine Valtio-oppi | Työn laji Kandidaatintutkielma |
| Aika Kevät 2024 | Sivumäärä 33 |
| <p>Tiivistelmä</p> <p>Tämä kandidaatintutkielma sukeltaa vallankumouksen käsitehistoriallisiin syövereihin Otto Wille Kuusisen poliittisten kirjoitusten kautta. Vallankumous sanan suomalaisessa käsitehistoriallisessa kontekstissa merkitsee lähtökohtaisesti väkivaltaista vallanvaihtoa, mutta sanan määrittelyyn on liittynyt vuosisatain varrella runsasta debattia ja vaihtelua. Vallankumous on pohjimmiltaan latautunut käsite, jonka tulkinnat vaihtelevat runsaasti yli puoluerajojen. Tutkielma pyrkii avaamaan sitä, millaisia merkityksiä Otto Wille Kuusinen vallankumoukseen liittää ja sitä, ovatko Kuusisen näkemykset termistä muuttuneet tutkielman aineistojen julkaisuajankohtien välillä.</p> <p>Otto Wille Kuusinen (1881–1964) oli merkittävä henkilö 1900-luvun alun suomalaisessa työväenliikkeessä ja sittemmin sekä Suomen että Neuvostoliiton kommunistisessa puolueessa. Kuusinen oli urallaan merkittävä marxismin teoreetikko, joka käsitteli myös vallankumouksen konseptia. Tutkielman aineistot ovat Otto Wille Kuusisen kynästä vuosilta 1906 ja 1918. Vuoden 1906 teksti, <i>Anarkia ja vallankumous</i>, esittelee kattavasti sosialidemokraattisen linssin läpi Kuusisen näkemyksiä Karl Marxin historiallisen materialismin, anarkian ja vallankumouksen suhteesta ja perehdyttää lukijan vallankumouksen historiallisiin edellytyksiin. Vuoden 1918 teksti, <i>Suomen vallankumouksesta: Itsekritiikkiä</i>, on Kuusisen reflektio Suomen sisällissodasta ja sitä edeltäneistä kuukausista sekä sisällissodan häviämiseen johtaneista virheistä.</p> <p>Aineistojen valossa voidaan havaita, että Kuusisen vallankumouskäsitelmä ei edusta käsitehistoriallisesti merkittävästi eriävää kantaa vuosien 1906 ja 1918 välillä. Kuusinen suhtautuu eri tavoin muun muassa kansanvaltaisuuteen ja väkivaltaan hävityn sisällissodan jälkeen, mutta pohjimmiltaan itse vallankumouksen pitäytyy tiiviisti marxilaisen vallankumousteorian piirissä.</p> | |
| Asiasanat käsitehistoria, vallankumous, Otto Wille Kuusinen | |
| Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto | |

SISÄLLYS

| | | |
|---|---|----|
| 1 | JOHDANTO | 1 |
| 2 | METODISTA | 4 |
| 3 | VALLANKUMOUKSESTA..... | 5 |
| | 3.1 Oikeus ja kohtuus..... | 7 |
| | 3.2 Vallankumous ja revoluutio | 9 |
| 4 | OTTO WILLE KUUSISESTA | 11 |
| | 4.1 Kolme vallankumousta | 12 |
| | 4.1.1 Helmikuun vallankumous ja valtalaki..... | 13 |
| | 4.1.2 Lokakuun vallankumous ja ailahteleva Kuusinen | 14 |
| | 4.1.3 Suomen vallankumous ja pako Venäjälle | 15 |
| | 4.2 Suomen kommunistinen puolue ja ura Moskovassa | 17 |
| 5 | 1906 - ANARKIA JA VALLANKUMOUS..... | 19 |
| | 5.1 Konteksti - <i>"pommiräjähdyksiä rauhallisessa Helsingissä"</i> | 19 |
| | 5.2 Analyysi - <i>Historiallinen materialismi ja luontainen kiertokulku</i> | 20 |
| | 5.2.1 Historiallisista edellytyksistä..... | 21 |
| | 5.2.2 Anarkiasta ja väkivallasta | 24 |
| 6 | 1918 - ITSEKRITIIKKIÄ | 27 |
| | 6.1 Konteksti - <i>Svinhufvudin voutikausi, nyt jo kuudetta kuukautta</i> | 27 |
| | 6.2 Analyysi - <i>Kansanvalta ja diktatuuri luokkataistelussa</i> | 29 |
| 7 | YHTEENVETO | 31 |

1 JOHDANTO

Sillä kaikessa vallankumouksessa taistelevat keskenään edistys ja taantumus, ja jos edistys saavuttaa, niin saavuttaa se silloin aina tavallista paljon suuremman voiton. (Kuusinen, 1.10.1906, s. 393)

Ranskan, teollinen, helmikuun, lokakuun, laulava ja Suomen työväen vallankumous – kaikki historiallisia tapahtumia, joiden aamuina maailma on saanut herätä muutokseen. Vallankumoukset ovat näytelleet ihmiskunnan modernissa historiassa merkittävää roolia erityisesti Ranskan suuren vallankumouksen 1789 jälkeen. Järjestelmiä, rakenteita, normeja ja valtaistuimia kumonneita tapahtumia kuvaavasta termistä on käyty Suomessakin laajaa keskustelua jo 1800-luvulta lähtien. Kenties kaikkein näkyvimmin käsite ilmestyi poliittiseen keskusteluun kuitenkin vasta 1900-luvun alussa ja Suomen sisällissodan aikoihin. Käsitettä on yritetty määritellä eri linssein ja se on imenyt itseensä eri poliittisia merkityksiä koko historiansa ajan. Sekä sortaja että sorrettu ovat muodostaneet vallankumouksesta käsityksiä ja narratiiveja, jotka ovat kulloinkin aatteita tai tekoja parhaiten palvelleet. Eräs erimerkki vallankumouksen käsitteenmäärittelystä esiintyy marxilaisessa teoriassa, jonka edustajaksi olen valikoinut tutkielmassa Otto Wille Kuusisen, Suomen sosialidemokraattisen puolueen kolmen kauden kansanedustajan ja entisen puheenjohtajan, vuoden 1918 vallankumousjohtajan, Suomen kommunistisen puolueen perustajajäsenen, vaikutusvaltaisen neuvostoliittolaisen poliitikon ja suomalaisen maanpetturin.

Otto Wille Kuusinen oli Keski-Suomen Laukaassa syntynyt ja Neuvostoliiton Moskovassa kuollut suomalainen poliitikko, jonka poliittinen ura alkoi Suomen Sosialidemokraattisessa puolueessa ja päättyi Neuvostoliiton kommunistisen puolueen johtoportaan. Muun muassa vallankumouksellisena kiihkoilijana ja työväen- aatteen sankarina tunnettu Kuusinen oli kuitenkin ennen kaikkea merkittävä marxismiteoreetikko, josta hän saikin suitsutusta koko uransa ajan, ensin Suomessa sosialidemokraateilta, sittemmin Neuvostoliitossa Leniniltä ja kommunisteilta. Kuusinen käsitteli kuusi vuosikymmentä kestäneen poliittisen uransa aikana lukuisissa teksteissä marxilaisia periaatteita, joista eräs merkittävimmistä oli juuri *vallankumous*.

Mutta miten Otto Wille Kuusinen vallankumouksen oikein mielsi? Millaisia merkityksiä *Kuusislaiseen vallankumoukseen* liittyy ja miten ne peilautuvat vallankumouksen yleiseen käsitehistoriaan Suomessa? Muuttuivatko Kuusisen vallankumoukseen liittämät merkitykset ennen tai jälkeen Suomen sisällissodan? Tämä kandidaatintutkielma pyrkii vastaamaan näihin kysymyksiin avatakseen, mikä tuo aikanaan merkittävä ja vaikutusvaltainen, mutta monelle kenties tuntemattomaksi ja etäiseksi jäänyt työväenliikkeen teoreetikko oikein oli miehiään.

Aloitan tutkielmani esittelemällä käsitehistoriallisen tutkimusmenetelmän ja avaamalla sen erityispiirteitä juuri vallankumouksen kontekstissa. Tämän jälkeen pureudun syvemmin vallankumouksen käsitteen merkityksiin sekä sen muodostumiseen ja vakiintumiseen suomen kieleen. Vallankumouksen käsitehistoriaan laajalti perehtyneen Risto Alapuron vuoden 2003 artikkeli *Vallankumous* on tutkielmassani vahva pohja vallankumouksen käsitehistorian teorian avaamiselle. Käsitehistoriaan sukeltamisen jälkeen esittelen Otto Wille Kuusisen henkilöhistoriaa aineistojeni historiallista kontekstia sekä Kuusisen poliittista profiilia avatakseni. Tämän jälkeen otan aineistot tarkempaan syyniin ja avaan niissä esiintyviä vallankumouksen määritelmiä. Viimeisessä osiossa kokoan havaintoni yhteen ja aineistoissa esiintyvien yhtäläisyyksien ja erojen pohjalta pyrin luomaan käsityksen siitä, mitä vallankumous tosiasiallisesti Kuusiselle merkitsi.

Tutkimusaineistoikseni olen valikoinut kaksi vallankumousta käsittelevää kirjoitusta Otto Wille Kuusisen poliittisen uran eri vaiheilta. Varhaisempi kirjoitus on julkaistu lokakuussa 1906, vajaa vuosi Suomen 1905 suurlakon jälkeen ja vajaan pari vuotta ennen Kuusisen ensimmäistä kautta kansanedustajana. Jälkimmäinen, Pietarissa 1918 julkaistu kirjoitus on puolestaan kirjoitettu pian Suomen sisällissodan päättymisen jälkeen. Kirjoituksia analysoidessani aion avata Otto Wille Kuusisen vallankumouskäsitettä erilaisten oheistermien ja marxistisen teorian kautta. Tavoitteeni on tulkita sitä, mihin käsitehistorialliseen suuntaukseen Kuusisen vallankumouskäsitteys sijoittuu termin suomalaisessa historiassa ja mahdollisesti tulkita sitä, onko käsitteessä havaittavissa muutoksia kirjoitusten välisen 12 vuoden ajalta.

Tämän tutkielman kannalta käsitehistoriallinen tutkimusote tarkoittaa käytännössä sitä, että etsin valikoimistani Otto Wille Kuusisen teksteistä kohtia, joissa Kuusinen joko suorasti tai epäsuorasti määrittelee vallankumouksen käsitettä. Otan

seikkaperäisempään syyniin niitä kohtia, jotka eksplisiittisesti asettavat Kuusisen vallankumouuskäsitystä johonkin olemassa olevaan käsitehistoriallisen suuntauksen piiriin. Koska Kuusinen sitoo vallankumoukseen liittyviä määritelmiään muihin käsitteisiin, kuten anarkiaan, väkivaltaan, kansanvaltaan ja sosialidemokratiaan, luon katsouksen myös noihin termeihin.

Vuoden 1906 kirjoitus, *Anarkia ja vallankumous*, käsittelee nimensä mukaisesti vallankumouksen ja anarkian keskinäistä suhdetta. Kirjoitus sisältää kuitenkin myös kattavasti Kuusisen näkemyksen Karl Marxin historiallisesta materialismista ja siitä, millaisia historiallisia edellytyksiä vallankumouksen syntymiselle Kuusinen katsoo olevan. Näiden kahden yksityiskohtaisimmin käsitellyn teeman lisäksi kirjoituksessa käydään myös lyhyesti läpi vallankumouksen ja väkivallan suhdetta, josta niin ikään kirjoitan lyhyesti osion päätteeksi. Kirjoituksista jälkimmäinen, *Suomen vallankumous – itsekritiikkiä*, on Kuusisen seikkaperäinen reflektio vuosien 1917–1918 tapahtumista sekä päätöksistä ja yhteiskunnallisista kehityksistä, jotka sisällissotaan johtivat. Jossain määrin kronologisesti etenevässä kertomuksessa tälle tutkielmalle olennaista ovat Kuusisen näkökulmat vallankumouksen ja sosialidemokratian sekä vallankumouksen ja luokkataistelun suhteesta. Olen valikoinut juuri nämä tekstit havainnollistaakseni sitä, miltä Kuusisen vallankumouuskäsitys näytti hänen poliittisen uransa alkumetreillä sekä sitä, miten käsitteeseen yhdistetyt merkitykset muuttuivat, kun köyhälistön vallankumous lakkasi olemasta teoria ja muuttui työväelle katkeraksi tappioksi.

2 METODISTA

Käsitehistoria on tutkimussuuntaus, joka on kiinnostunut termien ja niiden käytön kehityksestä. Käsitehistoriallisella tutkimuksella pyritään ottamaan selvää miten eri käsitteet ovat ilmestyneet ja vakiintuneet tavanomaiseen kielenkäyttöön, millaisia ilmiöitä kuvaamaan käsitteitä on käytetty, kuka käsitettä on käyttänyt ja missä yhteyksissä näin on tehty. Tämän lisäksi käsitehistoria tutkii myös kiistoja, joita käsitettä itseään koskien on käyty. (Marjanen & Ihalainen, 2022, s. 65.) Käsitehistoriallinen tutkimus perustuu pohjimmiltaan siihen, että yhteiskunnallisia ilmiöitä kuvaavat käsitteet ovat lähtökohtaisesti monitulkintaisia ja -merkityksellisiä ja siihen, että näihin käsitteisiin liitetyt merkitykset samanaikaisesti heijastavat ja muodostavat historiallista ja yhteiskunnallista muutosta (Marjanen & Ihalainen, 2022, s. 66). Poliittishistoriallista kontekstia käsitehistoriallisesti tutkiessa onkin olennaista huomioida käsitteen ja poliittisten olosuhteiden vuorovaikutuksellinen suhde (Alapuro, 2003, s. 519).

Kun tutkitaan suomen kielen vallankumous-termiä, on olennaista kysyä muun muassa, mikä vallankumous on ja tutkia niitä kriteereitä, jotka tekevät vallankumouksesta juuri vallankumouksen eikä esimerkiksi kansannousua tai mellakkaa (Alapuro, 2003, s. 519). Vallankumouksen käsitehistoriallista taustaa tutkiessa käsitteen poliittinen ja historiallinen konteksti korostuu, sillä käsite luotiin sen jälkeen, kun ilmiö, jota sillä kuvattiin, oli jo olemassa (Alapuro, 2003, s. 519, 523). Käsitehistoriallinen tutkimus auttaa ymmärtämään, miksi juuri vallankumous otti suomen kielessä niin vankan jalansijan mannermaisen *revoluutio*-termin sijaan ja selittämään niitä merkityseroja, joita noihin kahteen termiin on liitetty niiden käytön ja etymologisen taustan kautta. Koska vallankumous on terminä luonteeltaan arvottunut, ne kriteerit, joilla vallankumous voidaan katsoa vallankumoukseksi vaihtelevat ajoin laajaltikin ja usein poliittisin motiivein. Sekä porvari että sosialisti suhtautuvat vallankumoukseen eri tavoin eivätkä välttämättä ole samaa mieltä siitä, mikä konflikti on vallankumous ja mikä ei – sosialisti kutsui Suomen 1918 sisällissotaa vallankumoukseksi, porvari kapinaksi (Alapuro, 2003, s. 542).

3 VALLANKUMOUKSESTA

Eurooppalaisessa kielikentässä suomen kielen *vallankumous* on käsitteenä suhteellisen uniikki, sillä suurin osa germaanisista ja latinalaisista kielistä on ottanut käyttöönsä samaa asiaa kuvaamaan jonkin *revolutio*-termin varianteista. Ranskalaiset käyttävät yllä mainittua, alun alkaen latinalaista alkuperää olevaa termiä lisäten n-kirjaimen sanan hännille. Samaten muun muassa englantilaiset ja saksalaiset ynnä liuta muita pienempiä kieliä hieman eri tavoin lausuen. Italiassa sanotaan *rivoluzione*, Virossa *revolutsioon*, Venäjällä *revolyutsiya* (революция) ja niin edelleen. Revoluutiolla ei kuitenkaan olla kuvattu järjestelmällistä vallanpitäjiä vastaan niskurointia tai ylipäätään poliittista liikehdintää aina, sillä vielä keskiajalla *revolutio* kuului lähinnä tähtitieteilijöiden sananparteen, ja sillä viitattiin taivaankappaleiden kiertoon (Alapuro, 2003, s. 519).

Valistuksen aikaan siirryttäessä oli termi kuitenkin astunut jo poliittiseen kontekstiin, ja sillä kuvattiin yhteiskunnan väkivaltaista murrosta menneistä yhteiskuntarakenteista uusiin (Alapuro, 2003, s. 519). Revoluutio ei kuitenkaan ottanut koskaan samanlaista niskalenkkiä Suomesta kuin muusta Euroopasta. Ruotsissakin päättytiin lopulta käyttämään *revoluutiojohdannaista*, vaikka *statsvälvning* (suom. valtakunnankäyntö) yritti täyttää kielessä samaa paikkaa kuin *vallankumous* suomessa (Alapuro, 2003, s. 528). Suomessa *revoluution* kanssa painittuaan *vallankumous* jäi kuitenkin niskan päälle ja iskostui pysyvästi suomalaisiin sanakirjoihin. Asiaan vaikutti merkittävästi kaksi seikkaa: identiteetti ja ajankohta. Identiteetti siksi, että poliittista sanastoa pyrittiin 1800-luvulla suomenkielistämään kansallistunteen heräämisen ja *fennomanian* hengessä. Ajankohta siksi, että tarve vallan kumoamista kuvaavan sanan luomiseen edellytti sitä, että kumottavan valtiovallan konsepti oli jo olemassa. Revoluutio oli alkanut kuvaamaan poliittista liikehdintää ennen modernin valtiovallan syntyä ja yleistymistä, *vallankumous* luotiin suomessa verrattain myöhään, vasta kun modernit poliittiset järjestelmät olivat jo eurooppalainen normi, mikä heijastui termin suorasukaisuuteen. (Alapuro, 2003, s. 523, 526–529.)

Suomen kielen poliittinen sanasto on syntynyt etupäässä 1800-luvun jälkipuoliskolla. Venäjän vallan alainen ja karkeasti ilmaistuna jokseenkin takapajuinen

Suomi voitiin katsoa olevan vielä jossain määrin eristyksissä mannermaisesta päivänpolitiikasta likelle 1800-luvun puoltaväliä. Moderni suomenkielinen politiikkasanasto puuttui, sillä sille ei ollut varsinaista tarvetta; suomalaista politiikkaa ei juuri ollut ja vielä 1820-luvulla suomenkielinen lehdistö tyytyi tiedottamaan ulkomaisesta vallankumouksellisesta liikehdinnästä termein *kapina* ja *meteli*. Tilanne kuitenkin muuttui merkittävästi ja takapajuisuus jäi taka-alalle, kun tarve suomenkielisille poliittisia ilmiöitä kuvaaville sanoille lisääntyi. Vallankumouksen kysyntä kasvoi yllättäen vuonna 1848. (Alapuro, 2003, s. 520–525)

Euroopan hulluna vuotena tunnettu vallankumousten ja kapinasarjojen täyteinen vuosi 1848 sai suomalaisen lehdistön huomaamaan, että tutut ja turvalliset *kapina* ja *meteli* eivät enää riittäneet kuvaamaan esimerkiksi Ranskaa, Saksaa ja Italiaa ravistelevaa kansannousuhenkeä – kyse ei selkeästi ollut enää kyllästyneen kansan rettelöinnistä vaan poliittisesta liikehdinnästä. Suomalainen lehdistö siis pakotettiin tekemään ero *kapinan* ja *vallankumouksen* kanssa – ensimmäinen voi olla yksityistapaus ja silkkaa väkivaltaista örvellystä, toinen on merkitykseltään jotain syvempää. *Kapina* voi olla toimintaa, *vallankumous* voi olla toiminnan takana jylläävä periaate. (Alapuro, 2003, s. 520–525.) *Kapinan* ja *vallankumouksen* välinen merkitysero syventyi ajan myötä, mutta ne sekoittuivat vielä helposti toisiinsa 1900-luvun alkupuolelle saakka – punaisetkin saattoivat puhua Suomen sisällissodasta *kapinana*, vaikka sana kuului pääosin valkoiseen sanastoon (Alapuro, 2003, s. 543).

Todistettavasti ensimmäistä kertaa *vallankumous* esiintyi nykyisessä muodossaan ruotsalais-suomalaisessa sanakirjassa vuonna 1853, mutta tätä ennen vastaavallaisia ja vastaavalla merkityksellä latautuneita termejä oli esiintynyt jo pitkälle edellistä vuosikymmentä. Esimerkiksi *valtakumous*, *vallanhäiriö* ja *valtakunnanmulkkaus* kantoivat suunnilleen samaa merkitystä kuin nykysuomeen vakiintunut termi – jokin taho kumooa vallitsevan vallan tai sen pitäjät. (Alapuro, 2003, s. 520–525)

Vallankumous saapui ensimmäistä kertaa Suomeen muussa kuin käsitteen muodossa vuonna 1905 suurlakon merkeissä. Vuoden 1905 suurlakko oli Suomessa suoraan seurausta saman vuoden suurlakosta Venäjällä. Pian Venäjän tapahtumiin alettiin viittaamaan *vallankumouksena*, mutta Suomen tapahtumia kuvatessa suhtauduttiin termiin varauksella; osaksi sen lainvastaisuuteen viittaavien konnotaatioiden takia osaksi termin käyttöön oikeuttavien kriteereiden valossa. Vaikka lakosta

puhuttiin lakkona, saatettiin sen saavutuksista silti puhua vallankumouksellisina. (Alapuro, 2003, s. 536.) Otto Wille Kuusinenkin (1.10.1906, s. 394) muotoili, että Suomeen ”Tuli tavallaan vallankumouskin, onnistunut vallankumous, joka kantoi odottamattoman kauniita hedelmiä.” Suurlakko puhkui siis jollain mittapuulla vallankumousta, mutta ei täysin palkein. Lakon kauniisiin hedelmiin kuuluivat yksikamarinen eduskunta sekä yleinen ja yhtäläinen äänioikeus (Alapuro, 2017/1988, s. 132).

3.1 Oikeus ja kohtuus

Suomalainen vallankumouksen käsite sisältää odotuksen väkivallasta, mikä saattaa saattaa sen tilanteesta riippuen epäsuotuisaan valoon. Asiaa ei myöskään auta se, että termi on helppo rinnastaa esimerkiksi *vallankaappaukseen*, joka on lähtökohtaisesti laiton toimenpide, mutta joka silti yleensä kuuluu vallankumouksen tavoitteisiin. Suomen kielen vallankumous painii tämän ongelman kanssa yksin, sillä yleiseurooppalaisella revoluu-tiolla ei ole samanlaista yhteyttä valtaa tai valtiota vastaan toimiviin termeihin. Esimerkiksi ranskan kielen *coup d'état* (suom. vallankaappaus) on revoluu-tiosta täysin etymologisesti ja konnotaatiollisesti irrallinen. (Alapuro, 2003, s. 524–527.) Vallankumouksen laittomuuteen viittaavat konnotaatiot eivät kuitenkaan liity yksin sanan etymologisiin sisaruksiin vaan myös sen historiaan. Vallankumouksen edeltäjät, kapina ja meteli, oli määritelty laittomuuksiksi ruotsalaisissa lakikirjoissa jo 1700-luvulla Suomen vielä kuuluessa Vaasan suvun kruunun alle (Alapuro, 2003, s. 521). Vallankumouksen on siis ensiarvoisen tärkeää olla juuri oikeutetulla pohjalla operoivaa kapinointia, sillä kapina ilman vallankumousta on anarkiaa.

Vallankumous saattoi olla yhtäällä paheellista yhteiskuntarauhan terrori-sointia, mutta toisaalla oikeiden kriteereiden täytyessä jotain ylevää, kansallisro-manttista ja sankarillista. Porvariston keskuudessa alettiin jaottelemaan vallanku-mouksia *oikeisiin* ja *vääriin* vallankumouksiin. Vallankumouksen oikeutukseen liittyi vahvasti se, mihin se kohdistui ja miksi; lähtökohtaisesti häikäilemätöntä tyranniaa vastaan taisteleminen oli yleisesti hyväksyttyä, mutta tyrannian puuttuessa saatettiin vallankumouksen vallankumouksellisuus kyseenalaistaa kokonaan. Esimerkiksi Ranskan vallankumous oli yleisesti hyväksytty oikeaksi vallankumoukseksi. Ranska

oli porvareille oikeastaan jollain tapaa oikean vallankumouksen pohjapiirros, sorrettu kansa nousi uljaaseen taistoon yltäkyläisyydessä rypevää tyranniaa vastaan. Suomessa vuoden 1918 sisällissota leimattiin porvarillisessa keskustelussa puolestaan empimättä vääräksi vallankumoukseksi. (Alapuro, 2003 s. 540–543.)

Suomen sisällissota demonstroi erinomaisesti sitä, miten latautunut termi vallankumous on. Työväenluokalle sisällissodassa oli kyse itsepuolustuksesta sortovaltaa vastaan, nurkkaan ajettu köyhälistö nousi vallankumoukseen porvarillisesta provokaation ahdistamana, kuten Kuusinen (1918) *Itsekritiikissä* kuvailee. Porvarit puolestaan katsoivat, että demokraattisen yhteiskunnan hedelmistä nauttiva köyhä Suomen kansa katkoi kahleitansa aivan turhaan, sillä porvarillisesta näkökulmasta niitä ei edes ollut. Valkoisessa retoriikassa sisällissota oli väkivaltainen alhaisovallan purkaus, lainvastainen kapina, jolle ei löytynyt rationaalista oikeutusta. (Alapuro, 2003, s. 542.)

Mainittakoon, että Suomessa ei tarvinnut edetä edes sisällissotaan asti, sillä kahtiajako näkyi jo vuoden 1905 suurlakkoa ympäröivässä keskustelussa (Alapuro, 2003, s. 540). Ennen suurlakkoa vallankumouksen käsite ei näytellyt mitenkään merkittävää osaa suomalaisessa poliittisessa keskustelussa. Keskustelua termin määrittelmistä käytiin, mutta valtaosa käsitteen selitteistä lainattiin suoraan ulkomaisista konteksteista. Vallankumouksen määritelmät eivät siis rakentuneet omakohtaisten kokemusten pohjalle, vaan näkemykset olivat Suomessa puhtaasti teoreettisia. (Alapuro, 2003, s. 532.) Työväenliikkeelle vallankumouksen käsite ylipäätään perustui Karl Marxin teorioihin työväen vallankumouksesta ja sosialistisesta yhteiskunnasta, joiden pohjalta sosialidemokraatit, sosialistit ja kommunistit tekivät omia tulkintojaan, minkä voi havaita näyttävästi muun muassa Otto Wille Kuusisen vuoden 1918 *Itsekritiikissä*. Suurlakko teki vallankumouksesta suomalaisille jotain muuta kuin teoriaa tai ulkomaista liikehdintää – työväelle se tarkoitti revoluution kaltaista historiallista eteenpäin pyrkivää voimaa, porvaristolle taasen kapinaan rinnastuvaa laitonta rettelöintiä (Alapuro, 2003, s. 539–540). Mielipide-erot kertaantuivat 13 vuotta myöhemmin, kun kumouksen myrskyt kiirivät valtakunnan äärestä ääreen ja Suomi ajautui sisällissotaan.

3.2 Vallankumous ja revoluutio

Vallankumous ja revoluutio ovat synonyymejä, mutta eivät merkityksiltään täysin identtisiä. Suomenkielisen vallankumouksen merkitystä ei sen kummemmin tarvitse ihmetellä, sillä yksioikoinen termi selittää itse itsensä. Revoluutio sen sijaan ei poliittisessa kontekstissa ole aivan yhtä yksiselitteinen. Revoluutio on nimittäin syönyt sisäänsä kaksi merkitystä: *evoluution*, joka viittaa kehitykseen sekä *re-etuliitteen*, joka viittaa toistoon ja kiertoon. Revoluutio implikoi siis, että vallankumoukset ovat osa yhteiskuntarakenteiden ja -järjestelmien luontaista kehitystä, eräänlaista kiertokulkua. Kun suomen kielessä vallankumous tarkoittaa pohjimmiltaan väkivaltaista vallanvaihtoa, ei revoluution käsitteeseen sisälly minkäänlaista implikaatiota väkivallasta. (Alapuro, 526–529.) Vallankumouksen termi on syntynyt vallankumouksellisen liikehdinnän synnyn jälkeen ja siten luotu kuvaamaan juuri tietynlaista poliittista ilmiötä. Vallankumous käsittelee ilmiötä myös hyvin konkreettisesti, osapuolet taistelevat valtiollisella näyttämöllä siitä, kuka valtiovaltaa saa käyttää (Alapuro, 2017/1988, s. 217). Revoluutio on puolestaan ollut sanana käytössä ja kauan ennen valistuksen ajan vallankumousten syntyä, se on kantanut historiallisesti eri merkitystä ja sittemmin siirtynyt kuvaamaan juuri poliittista liikehdintää. Tämän merkityseron takia esimerkiksi *teollinen vallankumous* käy paremmin järkeen juuri revoluutio-, eikä niinkään vallankumousnarratiivin kautta. Kyseessä oli rauhanomainen yhteiskunnallisia valtasuhteita muuttanut tuotantotalouden mullistus – höyrykoneet eivät astuneet aseisiin kaatamaan hallituksia tai valtaistuimia.

Tällaiseen luontaiseen kiertokulkuun perustuvaa ajattelua voidaan havaita esiintyvän esimerkiksi marxismin teoriassa, erityisesti *historiallisen materialismin* konseptissa. Karl Marxin ja Friedrich Engelsin (2016/1848) muun muassa *Kommunistisessa manifestissa* kuvaileman historiallisen materialismin teoreettisen viitekehyksen puitteissa yhteiskunnallinen muutos tapahtuu orgaanisesti teollisuuden, teknologian ja talouden ehdoilla. Feodaaliyhteiskunnasta siirryttiin tuotantotalouteen, kun artesaanien ja kisällein tuotantovoima ei enää riittänyt vastaamaan merentakaisiin siirtomaihin laajentuneen maailmankartan aineellisiin tarpeisiin. Jahka käsipelillä pyörivien manufaktuurien teho ei riittänyt syntyivät höyrykoneet ja teollisuus. Kun suutarit eivät enää voineet pysyä lestissään, siirtyi yhteiskunta teollisen

vallankumouksen myötä hiljalleen kuninkaitten ja kreivien vallasta porvareiden ja tehdaspamppujen, omistavan luokan valtaan, sillä vanhassa yhteiskuntajärjestyksessä pysymiselle ei enää ollut aineellishistoriallisia edellytyksiä. (Marx & Engels 2016/1848, s. 10–11.)

Vaikka marxilainen vallankumous pohjautuu orgaaniseen revolutioajatteluun, manifestissa Marx ja Engels (2016/1848) kuitenkin kirjoittavat useaan otteeseen, kuinka työväen vallankumous tulee olemaan juuri aseellinen. Marxilaisessa työväen vallankumouksessa on väkivaltainen, aseellinen vallankumous jopa ehto kapitalistisen yhteiskuntajärjestyksen alasajolle (Marx & Engels, 2016/1848, s. 23). Manifesti onkin havainnollinen esimerkki siitä, että vaikka revolutio ei ole sitonut väkivaltaa itseensä samalla tavoin kuin vallankumous, on fyysinen voimankäyttö kuitenkin monissa revolutionarratiivin mukaisissa vallankumouksissa läsnä. Marxille ja Engelsille vallankumouksen luonnollisuus tarkoittaa siis vain sitä, että senhetkinen yhteiskuntajärjestelmä on saavuttanut historiallisen pisteen, joka vaatii sitä kehittymään seuraavaan vaiheeseensa. Itse vallankumous tulee silti myös toteuttaa käytännössä. Tai kuten Otto Wille Kuusinen (1918, s. 17) muotoilee: ”Eihän historiaakaan voinut tyhjillä rukkasilla työtään tehdä – taistelevia kouria se tarvitsi.”

4 OTTO WILLE KUUSISESTA

Menetelmiensä ja tekemisiensä vuoksi hänen perintönsä on kaksijakoinen: ensisijaisesti häntä pidetään suomalaisena maanpetturina mutta joidenkin piirissä työväenluokan sinnikkäänä sankarina. Etupäässä Kuusinen oli kuitenkin selviytyjä. (Uitto, 2013, s. 401)

Otto Wille Kuusinen (s. 1881– k. 1964) oli laukaalaissyntyinen Jyväskylän lyseosta ylioppilaaksi valmistunut historiallisesti kiistanalainen vasemmistopoliitikko, joka tunnetaan suomalaisissa historiankirjoissa parhaiten Stalinin nimittämän *Terijoen hallituksen* johtamisesta Suomen ja Neuvostoliiton välisen talvisodan aikana 2.12.1939–12.3.1940. Leijonanosa Kuusisen poliittisesta urasta sijoittuu juuri Neuvostoliittoon, mutta Suomessa poliittisen uransa Kuusinen loi sosialidemokraattisessa puolueessa, jonka jäseneksi hän liittyi keväällä 1905 (Uitto, 2013, s. 12). Kuusinen oli jo uransa alkumetreillä aktiivinen ja tuottelias journalisti sekä poliittinen kirjoittaja, ja hyvin pian julkisen poliittisen heräämisensä jälkeen SDP:n jäsenenä Kuusisesta kehkeytyi vannotunut sosialisti ja marxismin teoretikko (Uitto, 2013, s. 12–13). Kuusisen alkurajan ajatusten näkyvimmäksi valotolpaksi muodostui seuraavaksi pariksi vuodeksi *Sosialistinen Aikakauslehti*, jonka Kuusinen perusti yhdessä kolmen muun puolueaktiivin kanssa joulukuussa 1905 (Uitto, 2013, s. 13). Marxismin, sosialismin ja sosialidemokratian teoriaa käsittelevien kirjoitusten lisäksi Aikakauslehti oli ajoin kursailematon alusta vallankumoukselliselle propagandalle, jonka tuottamiseen Kuusinen luonnollisesti nelihenken toimituksen jäsenenä oli osallinen (Uitto, 2013, s. 14).

Sosialidemokraateissa Kuusinen profiloitui jo varhain erääksi puolueen merkittävimmistä vallankumouksellisista lipunkantajista. Parlamentaariset vaikutuskeinot autonomisen suurruhtinaskunnan tulevaisuuteen olivat Kuusisen silmin tsaarin kruunun varjossa kapeat, usko kansainväliseen oikeuteen laiha ja työväenluokan känsäisten kourain omankädenoikeuteen ponteva. Kuusinen esitti ensimmäisiä julkisia vallankumousajatuksiaan jo 1906, kun tsaarin valtaistuimella horjui vallankumouksellisessa tuulella. Kuusinen oli tuolloin sitä mieltä, että suomalaisen proletariaatin tulisi olla valmis astua aseisiin, kunhan tsaarin valtaistuimella lopullisesti kumottaisiin. (Uitto,

2013, s. 14–15.) Toveri Leninin bolševikkikumousta äiti-Pietarissa saatiin odottaa vielä kuitenkin yli vuosikymmenen.

Otto Wille Kuusinen valittiin eduskuntaan ensimmäistä kertaa vuoden 1908 eduskuntavaaleissa 82 muun sosialidemokraatin rinnalla. Kuusisen ensimmäinen kausi kansanedustajana kesti vuoteen 1910 saakka, minkä jälkeen rohkeasti jyväs-kyläläisesti murtaen liidätetty *vallankumousmiehen* puheenparsi tanssi pitkin istunto-salin seiniä vielä vuosina 1911–1914 sekä 1917–1918. (Uitto, 2013, s. 16–17.) Varsinaiselta leipätyöltään Kuusinen oli journalisti ja kansanedustajakausien välissä Kuusinen työskenteli päätoimisesti toimittajana SDP:n lipun alla purjehtivan *Työmies*-sanoma-lehden leivissä. Otto Wille Kuusisen kolmas ja viimeinen kausi eduskunnassa päättyi pakoon neuvosto-Venäjälle. (Uitto, 2013, s. 19–21.) Suomen kamaran Kuusinen jätti lopullisesti taakseen 1920. Perään jäi kiistämätön, mutta kiistanalainen perintö parlamentaarisen suurruhtinaskunnan, nuoren tasavallan ja erityisesti Suomen työväenliikkeen historiaan. (Salminen, 1970, s. 8.)

4.1 Kolme vallankumousta

Vuodet 1917–1918 kuohuivat vallankumoushenkeä Venäjällä ja Suomessa. Kolmen vallankumouksen sarjan aloitti Venäjän helmikuun vallankumous, jota seurasi Venäjän lokakuun vallankumous, jota seurasi Suomen sisällissota tammikuussa 1918. Voimme havaita, että vallankumousten vuodet ja erityisesti Suomen oma vallankumous näyttelivät merkittävää roolia Kuusisen vallankumouuskannan kehittämisessä, teoriassa vallankumousta puolustavasta, mutta käytännössä sitä arastelevasta Kuusisesta tuli lyhyessä ajassa julkisesti aseellisen proletaarisen vallankumouksen vannoutunut suitsuttaja (Salminen, 1960, s. 119–140). Käytän Venäjän vuoden 1917 vallankumouksista suomalaisessa historiankirjoituksessa vakiintuneita nimityksiä, vaikka tosiasiassa helmikuun vallankumous sijoittui pääosin maaliskuulle ja lokakuun vallankumous kokonaan marraskuun puolelle nykyisin käytössä olevan gregoriaanisen kalenterin mukaan.

4.1.1 Helmikuun vallankumous ja valtalaki

Venäjän viimeinen tsaari Nikolai II luopui kruunustaan 15.3.1917 ja maailmansodan rintamalla kipuilevaa suurvaltaa luotsaamaan siirtyi keskustaliberaali väliaikainen hallitus (Uitto, 2013, s. 20). Keisarisuku Romanovien 300-vuotisen vallan päätyttyä reilun kaksi vuosikymmentä kestäneen Nikolai II valtakauden aikana suomalaiseen yhteiskuntaan määrättyjä venäläistämistoimia ja rajoituksia ryhdyttiin karsimaan (Alapuro, 1988/2018, s. 171–172). Vaikka kaksipäinen kotka höllensi otettaan suurruhtinaskunnasta, ei väliaikaista hallitusta johtava menševikkipuolue kuitenkaan halunnut päästää Suomi-neitoa siipiensä suojasta. Lempeämmän isäntäotteen makuun päässeet suomalaiset sosialidemokraatit, Otto Wille Kuusinen mukaan lukien, näkivät imperialismiin sulkien katveesta pilkottavan täydellisen autonomian ja jopa itsenäisyyden, joita kohti eduskunnassa lähdettiin nyt taivaltamaan Venäjän menševikkihalituksen penseästä suhtautumisesta huolimatta. (Uitto, 2013, s. 20–22.)

Autonomian edistäjät astuivat lopullisesti Venäjän väliaikaisen hallituksen varpaille hyväksymällä niin kutsutun *valtalain*, joka ulko- ja sotilaspolitiikkaa lukuun laskematta olisi suonut Suomelle täyden päätäntävällän suomalaisten asioihin, käytännössä täydellisen sisäpoliittisen autonomian. Pääosin sosialidemokraattien valmisteleva ja ajama, mutta myös useiden porvareiden allekirjoittama valtalaki hyväksyttiin 103 demarin voimin jylläävässä eduskunnassa äänin 136–55 heinäkuun puolivälin tienoilla 1917, mutta lain kiiriessä Pietariin saakka, tyrmäsi väliaikainen hallitus sen oitis. Samaan hengenvetoon menševikit hajottivat Suomen eduskuntaan ja määräsivät suurruhtinaskuntaan järjestettäväksi uudet vaalit. Valtalain laillisuuden tai laittomuuden sekä yleisen epävarmuuden luoma poliittinen pelivara loi ensimmäisiä myöhemmin sisällissotaan johtaneita välirikkoja suomalaisen porvariston ja sosialidemokraattien välille. (Uitto, 2013, s. 20–23; Alapuro, 1988/2017, s. 180–183.)

Suomen viimeiset eduskuntavaalit Venäjän vallan alaisuudessa käytiin lokakuussa 1917 (Alapuro, 1988/2017, s. 184). Sosialidemokraateille vaalien kantava teema oli valtalaki ja siten epäsuorasti myös itsenäisyys, jota väliaikaisen duuman linjalle asettunut porvaristo vastusti ja SDP tuki. Sosialidemokraatit menettivät vaaleissa 11 paikkaa, mutta pysyivät kuitenkin 92 edustajalla eduskunnan suurimpana puolueena. Se ei kuitenkaan porvariston yhtenäisen vastavasemmistolaisen rintaman takia

riittänyt ja eduskunnan enemmistövalta vaihtui porvareille. (Alapuro, 1988/2017, s. 184–185.)

Vaalien lopputulos ja SDP:n häviö herätti Otto Wille Kuusisessa huolta. Vallankumouksellinen hurmos ei ollut eduskunnan puhujanpöntössäkään Kuusisen huuilta vierasta, mutta tietämättään viimeisen kansanedustajakautensa aloittanut keskisuomalainen pelkäsi sosialidemokraatteja äänestäneen kansanemmistön nährän kasvavan hallitsemattomiin mittoihin porvariensa päästessä lainsäädäntövaltaansa. (Alapuro, 1988/2017, s. 184–185.) Kuusinen karsasti vielä tuolloin aseellista vallankumousta ja koki tarpeelliseksi hillitä suomalaisen työväen keskuudessa alati kiivaammin kytevää vallankumoushenkeä. Vaalien alla Kuusinen katsoi parlamentarismien olevan torrakoita parempi keino edistää työväen asiaa ja koki, että SDP:n vaalivoitto olisi ensiarvoisen tärkeää juuri väkivaltaisen vallankumouksen hillitsemiseksi – porvareita vastaan käydyn aseellisen konfliktin lopputuloksesta ei näet ollut mitään varmuutta. (Alapuro, 1988/2017, s. 184–185.)

4.1.2 Lokakuun vallankumous ja ailahteleva Kuusinen

Otto Wille Kuusinen tapasi Vladimir Leninin ensimmäistä kertaa syyskuuisessa Helsingissä 1917. Venäjän epävakaa tilannetta koskeneessa keskustelussa Kuusinen ilmaisi suomalaisten sosialistien seuraavan toiveikkaina emämaan tapahtumia, johon vastaten Lenin valoi Kuusiseenkin uskoa tulevasta bolševikkikumouksesta ja sen menestyksestä. Syyskuun lopulla Lenin suuntasi Helsingistä kohti Viipuria ja Pietarissa orastavaa vallankumousta. (Uitto, 2013, s. 24–25.) Lokakuun vallankumous alkoi ja menševikkihallituksen taru päättyi puolisoista kuukautta Leninin lähdön jälkeen, kun marraskuun alussa Leninin johtama kommunistinen bolševikkipuolue kaappasi vallan köyhälistölle (Alapuro, 2003, s. 540; Kuusinen, 1918, s. 8). Suomessa Kuusinen ja muu Sosialidemokraattien kärki perusti *Vallankumouksellisen keskusneuvoston*, jonka varsinainen tavoite oli muodostaa parlamentaarisiin keinoin työväen asiaa ajava *pu-nainen senaatti*. Myöhemmin keskusneuvostossa tulitaiisiin myös puimaan Suomen vallankumouksen tulevaisuutta ja metodeja. (Uitto, 2013, s. 26–28.)

”Meilläkin silloin kulki kumouksen hengetär yli maan. Mutta me emme nousseet sen siiville, vaan kumarsimme päätämme ja annoimme sen lentää yli”, Kuusinen (1918, s. 8) kommentoi jälkikäteen lokakuun vallankumouksen ja suomen

sosialidemokraattien suhdetta. Pitkään Kuusinen oli ollut määrätietoinen Suomen työväen vallankumouksen suhteen, mutta lokakuun vallankumouksen sylkiessä punaista tappuraansa Suomeakin kohti, muuttui Kuusisen suhtautuminen varovaiseksi ja hänen vallankumouskantansa ailahtelevaksi (Uitto, 2013, s. 27). Myöhemmin Kuusinen (1918, s. 8–9, 13) osasi jo reflektoida, että vallankumous oitis bolševikkien vana-vedessä olisi ollut oikea menettelytapa, mutta marraskuussa 1917 valtaosa sosialidemokraateista katsoi vielä oikeaksi perääntyä tavoitteenaan estää aseellisen vallankumouksen syttyminen. Punaisen senaatin muodostuminen parlamentaarisesti alkoi kuitenkin näyttämään päivä päivältä epätodennäköisemmältä (Uitto, 2013, s. 28).

Kuusisen ja muun SDP-johdon suhtautuminen vallankumoukseen pysyi ailahtelevana aina tammikuun puolivälin tienoille saakka (Uitto, 2013, s. 32). Vaikka vallankumous lähestyi väijäämättä, niiden parin kuukauden aikana Sosialidemokraattien johdon agendana oli vallankumouksen edistämisen ja vallan ottamisen sijaan oikeastaan vallankumouksen välttäminen (Alapuro, 2003, s. 542). Työväenliikkeen kärkikastin riveistä löytyi viimeiseen saakka sekä radikaaleja vallankumousta aktiivisesti valmistelevia toimijoita, että sen vastustajia ja näiden kahden väliin sijoitettavaa keskikastia, johon Kuusinen itse kuului (Salminen, 1970, s. 126). Aina marraskuusta tammikuulle saakka Kuusisen suurin epävarmuuden lähde tuntui olevan vallankumouksen epäonnistumisen pelko, mutta viimeistään viikkoa ennen varsinaista vallanottoa Kuusisenkin kanta muuttui aseellisen vallankumouksen puoleen, sillä ulospääsyä ei enää ollut (Salminen, 1970, s. 122, 126). Sunnuntaina 27. tammikuuta 1918 Suomen työväki astui vallankumoukseen, Suomen porvarit vapaussotaan ja Suomi sisällissotaan.

4.1.3 Suomen vallankumous ja pako Venäjälle

Vallankumousinto oli SDP:n puoluejohdossa vähäinen, mutta Svinhufvudin määrättyä oikeistolaiset suojeluskunnat hallituksen viralliseksi järjestysvallan ylläpitäjäksi katsoi SDP:n johto olevansa pakotettu alkamaan toimiin (Alapuro, 2017/1988, s. 196). Tätä ennen suojeluskunnat ja työväen punakaartit olivat ottaneet jo useilla paikkakunnilla yhteen, ja Helsingissä punakaartien anarkistiset väkivallanpurkaukset olivat vaatineet jopa kuolonuhreja (Alapuro, 2017/1988, s. 194, 196). Sosialidemokraatit katsoivat Suomen vallankumouksella olevan *puolustava luonne*, joka näkyi sekä

sisällissotaa edeltävien kuukausien jarrutteluhalukkuutena ja sodan aikana sotilastoinnin passiivisuutena. Myös itse vallankumouksen tavoitteet olivat vaatimattomat – Suomeen ei haluttu pystyttää proletaarin diktatuuria vaan parantaa jo olemassa olevaa kansanvaltaa. Vallankumoukseen lähdettiin pakotettuna ja vastahakoisesti. (Alapuro, 2003, s. 542; Alapuro, 2017/1988, s. 196–198; Uitto, 2013, s. 39.) Kuusinen (1918, s. 25–26) muotoili kyseessä olleen porvariston haaste työväelle, johon vastauksia oli vain kaksi: alistuminen tai luokkasota.

Sodan alussa sekä punakaartit että suojeluskunnat olivat vahvuudeltaan osapuulleen samat, mutta löyhästi järjestäytyneet ja leväperäisesti komennetut punakaartit jäivät lopulta kurinalaisten suojeluskuntien jalkoihin. (Alapuro, 2017/1988, s. 197–198). Viimeinen niitti punaiseen arkkuun oli saksalaisten lisävoimien rantautuminen Hankoon huhtikuun alussa ja verinen tappio Tampereella maaliskuun lopulla (Alapuro, 2017/1988, s. 200–201; Uitto, 2013, s. 46–47). Sisällissota päättyi punaisten häviöön vain kolmisen kuukautta alkamisensa jälkeen.

Eittämättä todennettava tieto Kuusisen todellisesta uskosta vallankumouksen onnistumiseen sitä ennen ja sen aikana on jokseenkin pimennossa, mutta viimeistään huhtikuussa koko punaiselle johdolle oli selvää, että työväen vallankumous oli päättymässä tappioon (Salminen, 1970, s. 131). Kuusisellekin häviö oli jo selvä, vaikka miehen julkiset kannanotot yrittivät vielä valaa vankkumatonta varmuutta vallankumouksen voitokkuudesta (Uitto, 2013, s. 47). Punainen päämaja siirrettiin huhtikuussa Helsingistä Viipuriin lähestyvien saksalaisjoukkojen marssiessa kohti pääkaupunkia. Viipuri kaatui piiritykseen kuun lopussa pari viikkoa myöhemmin ja viimeiset punaisen hallituksen jäsenet pakenivat Pietariin vappuaattoon mennessä. Vappupäivänä heidän perässään kiiri uutinen siitä, että punainen vastarinta oli lopullisesti murrettu. (Salminen, 1960, s. 136–137; Uitto, 2013, s. 52–53.)

Kuusisen myöhemmin julkaisemasta *Itsekritiikistä* paistaa läpi se, kuinka paljon vallankumouksen häviäminen muutti maltilliseksi itseään kuvanneen sosiaalidemokraatin työväen diktatuurin vannoutuneeksi kannattajaksi. Neljä kuukautta Kuusisen lähdön jälkeen, elokuussa 1918, perustettiin Moskovassa Suomen kommunistinen puolue (Salminen, 1970, s. 138).

4.2 Suomen kommunistinen puolue ja ura Moskovassa

Paettuaan Venäjälle Otto Wille Kuusinen huomasi sosialidemokraattisen passiivisuuden olleen väärä lähestymistapa vääjäämättömäksi osoittautuneeseen vallankumoukseen. Kuusinen alkoi ammentamaan sikäläistä marxismin teoriaa ja tutustui Leninin kommunistisiin vallankumousteorioihin. *Valtion ja vallankumouksen* luettuaan Kuusinen otti askelen vasempaan ja kääntyi virallisesti kommunistiksi. (Uitto, 2013, s. 53–54.) Uusien leninismin radikalisoimien aatteidensa kera juuri Kuusinen oli merkittävä teoreettinen pohja ja johtohahmo, kun SKP:tä perustettiin ja sen puolueohjelmaa luotiin (Uitto, 2013, s. 56; Salminen, 1970, s. 138). Puolueohjelmassa painotettiin proletarisen diktatuurin ja kommunistisen yhteiskunnan luomisen tärkeyttä, ja sitä, kuinka juuri aseellinen vallankumous oli tähän ainoa oikea tie. Työväelle tulisi antaa sotilas-koulutusta ja puolueen tulisi harjoittaa kansainvälisesti työväen keskuudessa luokkadiktatuuria edistävää propagandaa (Uitto, 2013, s. 56). Kuusinen ajoi Suomessa laittomaksi julistetun SKP:n toimintaa sekä Venäjältä käsin että ajoin Helsingissä piileskel- len (Alapuro, 2017/1988, s. 201; Salminen, 1970, s. 138–139).

Lähtiessään Suomesta viimeistä kertaa vuonna 1920 Kuusinen oli 39-vuo- tias, eli elinkaarensa puolivälissä. Lopulta Neuvostoliiton vallan keskiöön päätyvää kommunistin uraa oli jäljellä vielä nelisenkymmentä vuotta. Kuusinen oli Neuvosto- liitossa aktiivinen toimija ja Leninin suitsuttama teoreetikko, joka edisti pitkälle 1930- luvulle saakka *Kommunistisen internationaalien* eli *Kominternin*, kommunistisen moni- kansallisen yhteistyöjärjestön toimintaa. (Salminen, 1970, s. 8–9.)

Leninin kuolemasta 1924 seuranneessa kommunistipuolueen valtataiste- lussa Kuusinen asettui tukemaan Staliniä katsottuaan tämän jäävän kilvassa niskan päälle (Uitto, 2013, s. 104–105). Stalinin tukijana sekä SKP:n ja Kominternin johtopor- taan jäsenenä Kuusinen onnistui luovimaan Stalinin puhdistusten lävitse hengissä, mikä oli ulkomaalaisille äärimmäisen harvinaista (Salminen, 1970, s. 9; Uitto, 2013, s. 401). Selviytymisen hintana oli puskea oma aatekynttilänsä vakan alle ja istua kiltisti Stalinin lieassa (Uitto, 2013, s. 244–245). Marraskuussa 1939 Neuvostoliitto aloitti tal- visodan Suomea vastaan ja Stalin asetti Terijoelle perustetun nukkehallituksensa joh- toon Otto Wille Kuusisen (Uitto, 2013, s. 274–275). Puna-armeijan edetessä kannak- sella Kuusinen iloitsi ja Stalinin agenda Terijoella ajaessaan Kuusisen pyrkimys oli

liittää Suomi Neuvostoliittoon, mikä kuitenkin epäonnistui vajavaiseksi jääneen venäläisen sotamenestyksen tähden (Uitto, 2013, s. 289–290, 400). Terijoen hallituksen farssiksi osoittautumisesta huolimatta Kuusisen ura jatkui NKP:n johtoportaan (Salminen, 1970, s. 9). NKP:ssä eteneminen otti harppauksen 1950-luvun alussa, kun hänet valittiin puolueen puhemieshistoriaan. Kuusinen niitti puolueessa jälleen arvostusta laajan teoreettisen ymmärryksensä ansiosta. (Uitto, 2013, 382–387.)

Otto Wille Kuusinen otti viimeisen hengenvetonsa 17. toukokuuta 1964 82-vuotiaana. Moskovan radiokanavat hiljentyivät ja Kuusiselle omistettuna valtiollisena surupäivänä muistokirjoitusten täyteiset sanomalehdet suitsuttivat Neuvostoliiton merkittävimmän suomalaisen perintöä. Monituhatpäinen jono halkoi pääkaupunkia hyvästelemään arkussa lepäävää laukaalaista. Viimeinen osoitus Neuvostoliiton kommunistisen puolueen kunnioituksesta Kuusista kohtaan oli hautapaikka Kremlin muurissa, jonka varjoon Kuusisen uurnan kantoi Leonid Brežnev henkilökohtaisesti kahden muun puoluejohtajan ohella. Yhdellekään toiselle suomalaiselle ei vastaavaa kunnianosoitusta ole suotu. (Uitto, 2013, s. 392–395; Salminen, 1970, s. 8–9)

5 1906 – ANARKIA JA VALLANKUMOUS

Otto Wille Kuusisen ja kolmen muun sosialistiaktiivin perustama sosialistiteoreettinen Sosialistinen aikakauslehti ilmestyi samalla toimituskokoonpanolla joulukuun 1905 näytenumerosta vuoteen 1908 saakka, kun kaikki lehden toimituksen jäsenet valittiin eduskuntaan ja aikakauslehtityö päättyi (Marxists.org, ei pvm.). Aineistokseni päätynyt Kuusisen kirjoitus *Anarkia ja vallankumous* julkaistiin Sosialistisen aikakauslehden numerossa 17–18 lokakuussa 1906. Kirjoitus on siis julkaistu roimasti vuoden 1905 suurlakon jälkeen ja se käsittelee tuolloin Helsinkiä riivannutta anarkistista liikehdintää, sen suhdetta vallankumoukseen ja marxilaista vallankumouksen teoriaa. *Anarkia ja vallankumous* on katsoakseni Kuusisen yritys pestä sosialidemokraattisen aatteen kädet Helsingin kaduilla virranneesta verestä ja selittää marxistisen teorian keinoin, miksi kaikkien muiden tulisi tehdä samoin.

5.1 Konteksti – ”pommiräjähdyksiä rauhallisessa Helsingissä”

Tuollaiset »vallankumousmiehet» olisivat tosiaan niitä kaikkein järjettömimpiä hulluja, mitä sitä laatua on maailmassa koskaan ollut ja ansaitseisivat jo »vallankumoukselle vaarallisina henkilöinä» tulla köysiin kytketyiksi. Mitä ihmettä luulevat he voivansa aikaansaada toimeenpanemalla pommiräjähdyksiä rauhallisessa Helsingissä? (Kuusinen, 1.10.1906, s. 390)

Helmikuussa 1899 tsaari Nikolai II lasetti Suomen suuruhtinaskunnan ylle julistuksen, joka rajoitti merkittävästi Suomen autonomista asemaa Venäjän imperiumissa. *Helmikuun manifestiksi* kutsutun säädöksen keskeisin sisältö oli suuruhtinaskunnan itsenäisen päätäntäoikeuden siirtyminen Suomen valtiopäiviltä keisarille ja sen katsotaan yleisesti aloittaneen kuusi vuotta kestäneen sortokauden, jona Suomen ja suomalaisten asemaa merkittävästi heikennettiin imperiumissa. (Tommila, 1960, s. 51–54.) Pietarin sortoa ja venäläistämispolitiikkaa vastustettiin aktiivisesti koko sortokauden ajan eri keinoin – tunnetuin anarkian purkaus lienee kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikovin murha vuonna 1904 (Tommila, 1960, s. 141–142). Manifesti aktivoi myös työväen järjestäytymään vastarintaan, ja se harjoittikin sinnikästä vastavenäläistä

toimintaa koko sortokauden ajan; mielenosoitukset kulminoituivat vuoden 1905 suurlakkoon (Tommila, 1960, s. 124–126).

Suurlakko pakotti keisarin taipumaan ja kumoamaan helmikuun manifestin, minkä lisäksi Suomen ensimmäiset eduskuntavaalit järjestettiin pari vuotta myöhemmin. Sortokausi tuli päätökseen, mutta venäläistämisen vastainen anarkia ja muut väkivallanpurkaukset eivät loppuneet. Se näkyi vuoden 1906 Helsingissä.

Kuusisen (1.10.1906, s. 388) mukaan anarkistien päämäärä on ”saada yhteiskunnassa aikaan pelästystä, sekasortoa ja hävitystä.” Tämä ei tietenkään palvellut Sosialidemokraattista puoluetta tai sen tavoitteita, sillä Helsingin anarkistien väkivallantekoja käytettiin poliittisena pelimerkinä puoluetta ja aatetta vastaan. Pommiräjähdyksillä, joihin Kuusinen tekstissä viittaa tarkoitetaan oletettavasti Helsingin sanomien (25.9.1906, s. 3–4) uutisoimaa poliisirakennukseen kohdistunutta iskua ja seuraavana päivänä Uuden Suomettaren (26.9.1906, s. 3) sivuille päätynyttä Sörnäisissä räjäytettyä pommia. Kuusinen viittaa tekstissä myös *Friarin tekoon*, joka viittaa 1.9.1906 Lappeenrannassa tapahtuneeseen murhaan. Åbo Underrättelser (2.9.1906, s. 3) uutisoi, että työväenaktiivi August Friari ampui entisen työnantajansa, tehdaspatriin Bengt Björkheimin motiivinaan kosto – Björkheim oli aiemmin irtisanonut Friarin tämän poistuttuaan työpaikaltaan luvatta työväenyhdistyksen kokoukseen Tampereelle. Myöhemmin Björkheim oli ilmeisesti myös kehottanut kirjeitse Friarin uutta työnantajaa irtisanomaan tämän (Åbo Underrättelser, 2.9.1906, s. 3). Kuusinen (1.10.1906, s. 388–389) tunnusti sekä pommi-iskut että Björkheimin murhan anarkiaksi, mutta jätti kirjoituksessa jälkimmäisen tuomitsematta yhtä jyrkästi teon työväenatteellisten kytkösten takia. Kuusisen tekstin näkökulmasta Friarin tekoa voitaneen luonteeltaan verrata jossain määrin kenraalikuvernööri Bobrikovin murhaan, joskin paljon piskuisemmassa mittakaavassa.

5.2 Analyysi – *Historiallinen materialismi ja luontainen kiertokulku*

Kuusinen pohjasi vallankumouskäsitteensä laajalti marxilaiseen teoriaan. Kirjoituksessa Kuusinen jäsentää vallankumousta ja -kumouksellisuutta Karl Marxin historiallisen materialismin teorian kautta ja katsoo vallankumousten olevan osa

yhteiskuntajärjestysten luonnollista kiertokulkua (Kuusinen, 1.10.1906, s. 391). Kuten Marx, Kuusinenkin näkee vallankumouksen olevan välttämätön porvarillisen yhteiskuntajärjestyksen kumoamiseksi. Sosialidemokraattien tavoite oli vuonna 1906 *täydellinen valtiollinen kansanvalta*, jonka toteutumista Kuusinen kommentoi seuraavasti: ”luulisi järkevän ihmisen heti käsittävän, että koettaa toteuttaa täydellistä valtiollista kansanvaltaa uuden eduskunnan kautta aivan laillisella tavalla – se on samaa kuin yrittäisi omasta tukastaan nostaa itseään suosta.” Vallankumous oli siis välttämätön, mutta sillä ei kuitenkaan välttämättä tarkoitettu aseellista konfliktia, esimerkiksi Englannissa kuninkaanvallan kumoaminen parlamentissa olisi Kuusisen mukaan ollut *vallankumouksellinen päätös*. (Kuusinen, 1.10.1906, s. 397.)

Kuusinen allekirjoittaa Marxin historiallisen materialismin teorian, mutta luo pesäeron marxilaisen teoreettisen vallankumouksen ja käytännön vallankumouksen politiikan välille. Historioitsija voi tutkia ihmiskunnan ja poliittisten järjestelmien kehittymistä materialistisen linssin kautta – historia on tieteilijälle tuotantovälineiden ja teknologian kehittymisen ehdoilla vaiheesta toiseen siirtyvä johdonmukainen jatkumo, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö historiankulkuun voisi ihminen mitenkään vaikuttaa. Poliitikkojen tehtävä ei ole istua kädet puuskassa puistonpenkillä odottaen historian tekevän tehtävänsä, vaan aktiivisesti tulkita historiankulun suuntaa ja toimia sitä edistääkseen. Poliitikko ammentaa politiikkansa suuntaan, johon yhteiskunnan materialistinen kehitys vaikuttaa jo historiallisien edellytysten valossa valmiiksi kulkevan. (Kuusinen, 1.10.1906, s. 391–392)

5.2.1 Historiallisista edellytyksistä

Kommunistisessa manifestissa kuvattua historiallisen materialismin periaatetta ja Kuusisen allekirjoittamaa marxilaista ajatussuuntausta noudattaa myös työväen vallankumous, joka syttyy, kun sille on historiallisia edellytyksiä. Kuusisen (1.10.1906, s. 392–393) mukaan näitä edellytyksiä ovat muun muassa vallankumouksen onnistumisen realistinen potentiaali, oikean kehityssuunnan palveleminen, kansanemmistön pitkittynyt sorto ja ahdinko sekä tyytymättömyys vallanpitäjiä kohtaan. Edellytyksistä tärkein on kuitenkin vallankumouksellinen ajankohta, eli *situatsioni*, jonka syntymistä kaikki muut edellytykset joko edistävät tai jarruttavat. Toisin sanoen, Kuusisen vallankumouksellisuuden mukaan proletarinen vallankumous syttyy

sellaisessa tilanteessa, jossa tietty määrä muita edellytyksiä luo vallankumouksellisen tilanteen (Kuusinen, 1.10.1906, s. 392–393).

5.2.1.1 Realistinen potentiaali

Vallankumouksen onnistumisen realistisella potentiaalilla Kuusinen tarkoittaa sitä, että yhteiskunnan vakiintuneilla valtasuhteilla olisi suhteellisen likeisessä tulevaisuudessa mahdollisuus, tai oikeastaan historiallismaterialistinen vaatimus siirtyä historiallisella jatkumolla eteenpäin. Tässä kontekstissa vallankumous on teko tai ilmiö, joka toteuttaa valtasuhteiden muutoksen. Kuusinen kuitenkin korostaa sitä, että tällaisen valtasuhteiden muutoksen tulee kuitenkin palvella suuremmassa mittakaavassa yhteiskunnan materialistista kehityssuuntaa ja siten luoda uusia pysyviä yhteiskunnallisia rakenteita. Vaikka teoreettisesti yhteiskuntaan voitaisiin kenties väliaikaisesti pakottaa vaikkapa feodalistisia valtarakenteita, ei yhteiskuntaa voi pitkällä aikavälillä tai pysyvästi enää pakottaa vanhoihin raameihinsa. Tai kuten Kuusinen asian muotoilee, "Vallankumous palvelee aina kehitystä ja kehitys käy aina eteenpäin." Vallankumouksella ei myöskään pystytä pakottamaan yhteiskuntaa ottamaan liian suuria harppauksia, vaan yhteiskunta voi edetä vain tasan sellaisin askelin, jotka materialistiset edellytykset voivat kussakin tilanteessa toteuttaa. Vallankumousten syttymiselle olennaiseksi tekijäksi Kuusinen katsoo myös sen, että kussakin kumouskypsässä yhteiskunnallisessa ajankohdassa on valtaapitävä taho pyrkinyt pitkittämään valtarakenteiden muutosta, eli käytännössä viivyttämään oman valta-asemansa menetystä niin pitkään kuin suinkin. Vallankumous syttyy, kun tämä viivyttely ei ole enää mahdollista ja yhteiskunnallinen kehitys luonnostaan syrjäyttää edistyksen tielle keinotekoisesti asetetut esteet. (Kuusinen, 1.10.1906, s. 392–393)

5.2.1.2 Valtiollinen ja taloudellinen sorto

Jos vallankumouksen potentiaali mitataan katsomalla historiallisen jatkumon sille esittämiä vaatimuksia, katsotaan vallankumouksellisen ajankohdan syntyä konkreettisesti kansan tyytymättömyyden kulminoitumisen näkökulmasta. Ilmeinen tekijä yleisen tyytymättömyyden kytämiseen on valtiollinen sorto- ja hirmuvalta, jota ilman vallankumouksellisen mielenalan syntyminen kansassa on epätodennäköistä. Jotta vallankumouksellinen mieliala voisi puhjeta kukkaan, tulee riittävän laajan

kansanosan tuntea yhteistä vastenmielisyyttä vallanpitäjiään ja yhteiskunnallista tilannetta kohtaan, jonka vallankumous poistaisi – jotta työn orja voi nousta sorron yöstä, tulee hänen ensin tovereidensa kanssa yhteisesti kokea elävänsä sellaisessa. Sortovalta on aina läsnä ollessaan vallan kumoamisen kohde ja sen poistaminen vallankumouksen tavoite, mutta pelkkä hirmuhallinto ilman taloudellisia paineita ei kuitenkaan Kuusisen mukaan yleensä riitä kuohuttamaan kansannousua. (Kuusinen, 1.10.1906, s. 392–393)

Proletaarisen vallankumouksen tapauksessa tilanteen synnylle vielä valtiollista sortoa merkittävämpi tekijä on taloudellinen sorto ja suuren kansanosan sietämättömäksi äitynyt taloudellinen ahdinko. Kuusinen huomioi, että nousukausina ja kansanenemmistön nauttiessa taloudellisesti stabiilia elämää on vallankumouksen syntyminen hyvin epätodennäköistä – kärsimysten maljan tulee siis olla kukkuroillaan, jotta raakaa sortovaltaa vastaan noustaisiin taistoon. Kuusinen nostaa esimerkiksi artikkelin kirjoitusajankohtana Venäjällä riehuneen anarkistisen ja vallankumouksellisen liikehdinnän, joka juonsi juurensa suuren kansanosan pitkittyneeseen taloudelliseen sorrarolaisuuteen. (Kuusinen, 1.10.1906, s. 392–393.) Kuusisen tekstin pohjalta voidaan tulkita, että kansan nousu vallankumoukseen on vähemmän todennäköistä yhteiskunnassa, jossa kansalainen ei ole vapaa, mutta saa silti päivittäin leipää ja sen päälle voita ja enemmän todennäköistä sellaisessa yhteiskunnassa, jossa kansalaisella on paljon sosiaalisia vapauksia, mutta taloudellinen tilanne on ollut pitkittyneesti erityisen raskas.

5.2.1.3 Valtiovalta ja kansainvälinen ulottuvuus

Sekä taloudellisen että yhteiskunnallisen sorron summa on vallankumouksellisen tilanteen syntymälle ehto, mutta ei välttämättä tae. Tilanteen ei synny ainoastaan vallankumouksellisen kansanosan ehdoilla, vaan yhtälöön kuuluu sorretun lisäksi sortaja ja sisäpolitiikan lisäksi kansainvälinen ulottuvuus. Vallankumouksen henki voi rehtaa kansan keskuudessa kuinka valtoimenaan tahansa ilman mitään seurauksia niin kauan, kun vallanpitäjien kumoaminen on realistisesti mahdotonta. Aseellisen vallankumouksen tapauksessa tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että valtiohallinnon aseellinen varustus ja järjestäytyneisyys on kumouksellista kansaa niin paljon edistyneempi, ettei aseellisen selkkauksen lopputulos voi mitenkään päättyä proletariin

eduksi. Vallankumous tukahtuu myös, jos valtiovallan lonkerot ylettyvät liian syvälle yhteiskuntaan ja yhteisen kumoushengen syntyminen jää korkeintaan satunnaiseksi kapinoinniksi. (Kuusinen, 1.10.1906, s. 393.) Toisin sanoen, jos vallankumous ei realistisesti voi päätyä vallankumouksellisten pysyvään voittoon, ei todellista vallankumouksellista situatsionia voi syntyä lainkaan.

Sisäpoliittisten syiden lisäksi Kuusinen (1.10.1906, s. 393) huomioi myös sen, että 1900-luvulla vallankumouksen syttyminen täysin sisäpoliittisessa tyhjiössä olisi epätodennäköistä, sillä vallankumouksellinen situatsioni laukeaa usein jonkin ulkopoliittisen selkkauksen oheistuotteena tai yleisen kansainvälisen vallankumouksellisuuden varjossa, kuten Euroopan hullu vuosi 1848 osoitti. Kuusinen (1.10.1906, s. 393) havainnoi, että esimerkiksi kirjoitushetkellä Venäjällä kuohuva vallankumouksellinen liikehdintä ja epäonnistunut suurlakko syntyi tsaarille häpeälliseksi ja kalliiksi koituneen Japanin vastaisen sodan ja siitä johtuneen taloudellisen ahdingon seurauksena. Venäjän suurlakko synnytti Suomeen vallankumouksellisen situatsionin, joka laukaisi Suomessa suurlakon 1905 (Kuusinen, 1.10.1906, s. 394). Huomionarvoista on myös se, että marxilaisessa teoriassa proletaarien tavoite on kaikelle työväelle yhteinen, kansainvälinen (Marx & Engels, 2016/1848, s. 9). Kuusinen otti huomioon työväenliikkeen kansainvälisen luonteen jo *Anarkiassa*, mutta tarkempaan syyniin se päätyi vasta Kuusisen käännyttyä itsekin kommunistiksi, mikä näkyy muun muassa sisällissodan jälkeisessä *Itsekritiikissä*.

5.2.2 Anarkiasta ja väkivallasta

Onko siis tuontapaisilla anarkistisilla teoilla maassamme mitään tekemistä todellisen vallankumouksen kanssa? — On. Aivan varmaan. Ne edistävät kaikki vastavallankumousta. (Kuusinen, 1.10.1906, s. 390)

Otto Wille Kuusisen kanta anarkian ja vallankumouksen suhteeseen oli jyrkkä. Anarkismi oli aatteena yhteisöllisen sosialismin ääri-individualistinen vastakohta, anarkia sosialistiselle vallankumoukselle myrkkyyä (Kuusinen, 1.10.1906, s. 388). Kuusinen (1.10.1906, s. 388) piti sosialidemokraattien kannalta ensiarvoisen tärkeänä sitä, että puolue irtisanoutuisi selväsanaisesti Helsingin yhteiskuntarauhaa häirinneestä anarkiasta, jota Kuusisen mukaan hyväksikäytettiin SDP:n mustamaalaamiseen.

Kuusisen (1.10.1906, s. 391–392) mukaan sosialidemokraattisen poliitikon toiminnan päämääränä oli kuitenkin vallankumous ja sosialistinen yhteiskunta, ja kaikki epäedullinen julkisuus oli tältä päämäärältä pois. Vielä 1906 kapitalismin kumoamiselle ei Kuusisen mukaan ollut Suomessa tai missään muuallakaan historiallisia edellytyksiä, minkä takia elinvoimaisena pysyttelevän vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen kumoaminen ei ollut ajankohtaista. Kuusinen linjaa, että vallankumouksellisuuteen pyrkivä toiminta, anarkia mukaan lukien, on vallankumoukselle pohjimmiltaan haitallista, jos vallankumoukselle ei ole vielä historiallisia edellytyksiä. (Kuusinen, 1.10.1906, s. 391–392.)

Kuitenkin Kuusinen antaa joitain myönnytyksiä anarkistiselle liikehdinnälle. Aiemmin mainitut pommi-iskut menevät oitis nou-nou-listalle, mutta *Friarin teko* ei ole täysin rinnasteinen sekasortoa ja hävitystä edistävään *pommiromantiikkaan*. Keskeisin ero pommi-iskujen ja Bengt Björkheimin murhan välillä oli *epätoivon* aste, josta teko kumpuaa (Kuusinen, 1.1906, s. 389). Kuusinen katsoi *Friarin*, ”epätoivoiseen asemaan ajetun proletarin”, ampuneen entisen työnantajansa itsepuolustuksen nimissä. ”Tuollaista itsepuolustustakaan ei sosialidemokratia voi hyväksyä. Mutta se ei voi kuitenkaan ottaa noista epätoivoisista teoista vastatakseen”, Kuusinen kirjoittaa viitaten Björkheimin murhaan. Samantapaista itsepuolustus- ja epätoivoisuusretoriikkaa Helsingin pommi-iskuille, pankkiryöstöille ja murhapolttoyriyksille ei hän suostunut, vaan tuomitsee teot suunnitelmalliseksi terrorismiksi ja järjestysvallan häirinnäksi. Syy tähän piilee siinä, että *Friarin teon* kaltainen anarkia on Kuusisen mukaan yksinomaan porvarillisten yhteiskuntarakenteiden tuotos ja siten myös vastuu teoista lepäisi porvariston harteilla. (1.10.1906, s. 388–389). Kuusinen siis argumentoi, että köyhyydestä ja kurjuudesta kumpuava epätoivoon perustuva anarkia jatkuisi ja lisisi niin kauan, kun taantumuksellinen porvaristo ylläpitää työväenluokkaa riistäviä yhteiskuntarakenteita. Täten anarkian voitiin katsoa olevan merkki vallankumoushengen kuohunnasta ja kansakunnan kumouskuntoon kypsymisestä. Vallankumouksellista se ei silti ollut.

Kuusisen anarkianvastainen kanta pohjautuu viimekädessä juuri historialliseen materialismiin. Suomessa ei vaikuttanut olevan vielä 1906 realistisia elkeitä proletaarisen vallankumouksen toteutumiselle, ja vaikka näin olisikin ollut, olisi ollut työväenliikkeelle eduksi, jos vallankumous olisi saapunut Suomeen vasta muutamaa

vuotta myöhemmin (Kuusinen, 1.10.1906, s. 392, 399). Riippumatta siitä, mikä Helsingin anarkia-aallon perimmäinen tarkoitus, oli se historiallisten edellytysten puuttuessa Kuusisen mielestä vallankumouksen kannalta turhaa. Oikeassa tilanteessa Helsingin pommien kaltaiset möröntyöt voivat olla vallankumouksellista toimintaa, mutta vallankumouksellisen tilanteen puuttuessa ne jäävät vain rettelöinniksi. Kuusinen (1.10.1906, s. 390) kuitenkin huomaa, että Venäjällä esiintyi tuona aikana paljon vastaavanlaista toimintaa, jota hän kuitenkin luonnehti pohjimmiltaan vallankumoukselliseksi. Kuusinen myös arvioi, että venäjällä vallankumoukselliseksi liputetut teot olisivat saattaneet inspiroida vastaavaa toimintaa Suomessakin, minkä takia olisi ollut tärkeää tuoda selvästi esille, että Suomessa vastaava toiminta oli luonnoltaan vastavallankumouksellista. SDP:n vaakakupissa oli siis maineensa puhdistamisen lisäksi myös vallankumouksen maineen puhdistaminen ja vastavallankumouksen lopettaminen. (Kuusinen, 1.10.1906, s. 390.)

Niin ikään Venäjään Kuusinen viittaa avatessaan vallankumouksen ja väkivallan suhdetta. Kuusisen mukaan Venäjän vallankumouksessa 1905 väkivaltaisia taistelukeinoja käyttivät etupäässä *porvarilliset vallankumoustaistelijat* ja *taantumus*, jolla hän viitanee tsaarin hallintoon. Venäjän sosialidemokraatit olivat Kuusisen mukaan tuominneet väkivallan, mutta silti joutuneet sitä käyttämään juuri taantumuksen raakaa ja *petomaista* väkivaltaa vastaan. (Kuusinen, 1.10.1906, s. 399)

Kuusinen on *Anarkiassa* väkivaltaa kohtaan jossain määrin ambivalentti. Käytännössä Kuusinen mieltää kirjoituksessa väkivallan olevan vallankumoustaistelussa vasta viimeinen keino, johon tulisi ryhtyä vasta, kun se on väistämätöntä ja täysin välttämätöntä. Teoreettiselta kannalta Kuusinen katsoo, että tarvittava voimankäytön määrä perustuu sekä valtaapitävän tahon taantumuksen tasosta sekä sen omista voimankäytön mahdollisuuksista. Kuusinen myöntää myös, että myös vallankumouksellisten joukkojen aatepohjalla on merkitystä, mutta painottaa, että sosialidemokratialle väkivalta on ehdottomasti vasta viimeinen askel, ja että se tekisi kaiken voitavansa väkivallan välttämiseksi. (Kuusinen, 1.10.1906, s. 399.) Pesäero väkivallan ja vallankumouksen välillä oli siis Kuusiselle olemassa, mutta voimankäyttö pakon edessä ei tuottaisi tunnontuskia. Reilu vuosikymmen myöhemmin bolševikkien kaappattua Venäjällä vallan, eivät sosialidemokraatitkaan voineet enää välttää vallankumouksen ja väkivallan sekoittumista samaan keskusteluun (Alapuro, 2003, s. 540).

6 1918 – ITSEKRITIIKKIÄ

Jos *Anarkia ja vallankumous* oli Kuusisen yritys pestä SDP:n kädet anarkiasta, on Kuusisen kesäisen neuvosto-Venäjän suojissa sisällissodan päätyttyä kirjoittama *Suomen vallankumouksesta: Itsekritiikkiä* Kuusisen yritys pestä omat kämmenensä sosialidemokratiasta. Koko kirjanen on pullollaan otteita siitä, kuinka juuri kädenlämpöinen sosialidemokraattinen lähestymistapa ajoi onnistumispotentialiltaan ei-toivottoman vallankumouksen perikatoon. Suomen kommunistisen puolueen perustamisen jälkeen julkaistu teos huokuu Kuusisessa herännyttä kommunistista uhoa ja uskoa siihen, että kun vallankumouksellinen situatsioni seuraavan kerran tulee Suomeen, on kommunismin punainen hurmos veressään kiihkoava aseistautunut työväki valmis siihen. Kirjanen käsittelee vallankumousta sekä sosialidemokratian että kommunismin linssin läpi ja demonstroi selkeästi, miten Kuusisen ajattelu on kahden tekstin välillä ehtinyt muuttumaan. *Itsekritiikissä* Kuusinen ei sinänsä poikkea marxistiselta linjalta, vallankumous on yhä historiallinen luonnollinen kehitystapahtuma, joka tulee, kun on tullakseen. Oletukset marxismin materialistishistoriallisista edellytyksistä ovat olemassa samalla tavalla kuin ennenkin, mutta Kuusisen suhtautuminen vallankumouksen edistämiseen on muuttunut. Kannan muuttumiseen vaikutti kaksi ällää, lahtarit ja Lenin.

6.1 Konteksti – *Svinhufvudin voutikausi, nyt jo kuudetta kuukautta*

Eikä koskaan maailmassa ole veristä orjanruoskaa sen katalammalla pedonhimolla heilutettu kuin Svinhufvudin voutikauden aikana Suomessa on tehty, herkeämättä, päivästä toiseen, nyt jo kuudetta kuukautta. (Kuusinen, 1918, s. 37–38)

Sosialidemokraattien ote yhteiskuntaan oli parlamentaarisiin keinoin vakaa vuoden 1916 eduskuntavaalien jälkeen – SDP:llä oli istuntosalissa vahva enemmistö, mikä tuuditti liikkeen kansanvallan tasaiselle polulle. Kuusinen ei ollut huolissaan porvariston riistovallasta, sillä porvareilla ei ollut laillisia teitä mahdollista järjestää itselleen sotavoimia, joten mitään varsinaista painetta ei Kuusinen parlamentarismien

hylkäämiseen nähnyt – vallankumouksen edistämiseksi ei näyttänyt olevan tarvetta tai edellytyksiä (Kuusinen, 1918, s. 1–6). Tilanne kuitenkin muuttui helmikuun vallankumouksen myötä, kun eduskunnassa alettiin työstämään valtalakia kokonaisvaltaisen autonomian saavuttamiseksi. Valtalaki tyrmättiin Pietarissa, menševikkihallitus hajotti eduskunnan ja vaaleissa SDP menetti enemmistöasemansa. Lokakuun bolševikkikumous käynnisti Suomessa vallankumouksellisen tilanteen ja tilanne jatkoi kärjistymistään tammikuulle saakka. Tammikuun lopulla 1918 Suomen työväki kaappasi vallan ja astui aseelliseen vallankumoukseen Per Evind Svinhufvudin johtamaa porvarillista senaattia vastaan.

Saman vuoden toukokuussa C.G.E. Mannerheimin johdolla sisällissodan voittajiksi päätyneet valkoiset joukot olivat sulkenet 82 000 punavankia vankileireille, teloittaneet yli 5000 ja näänyttäneet nälkään yli 12 000 (Alapuro, 2017/1988, s. 201). Kuusinen ja muu maanpakoon joutunut punainen johto seurasi neuvottomana *Svinhufvudin voutikautta* Venäjältä käsin samalla, kun rajan yli päässeet punapakolaiset olivat valmiita lynkkaamaan Kuusisen vallankumouksen sössimisestä (Uitto, 2013, s. 52). *Suomen vallankumouksesta: Itsekritiikkiä* on Kuusisen kesällä 1918 kirjoittama analyysi, joka käy läpi sekä sisällissodan käänneet, että siihen johtaneet virheet. Kirjaseen tärkein anti on käsittehistorialliselta kannalta kuitenkin Kuusisen kääntymisen sosialidemokraatista kommunistiksi.

Vallankumouksen epäonnistumisen konkreettisiksi syiksi Kuusinen tiedostaa esimerkiksi sodankäyntiin liittyneet ongelmat: ase- ja taistelijapulan, löyhän sotilasorganisaation, upseerien puutteen ja muut kuopatuksi päätyneen kumouksen kouriintuntuvat kuolonluodit. Teoreettiselta kannalta on kiinnostavaa seurata, miten suorasanaisesti Kuusinen parjaa sosialidemokratiaa ja punaisten passiivisuutta niin ennen vallankumousta kuin sen aikana. Parlamentarismin aika oli nyt ohi ja matka kohti uutta aseellista vallankumousta ja työväenluokan diktatuuria alkanut.

6.2 Analyysi – *Kansanvalta ja diktatuuri luokkataistelussa*

”Koko tähänastisen yhteiskunnan historia on ollut luokkataistelujen historiaa”, kirjoittavat Marx ja Engels (2016/1848, s. 8) Kommunistisessa manifestissa. Luokkataistelu, luokkayhteiskunta ja luokkasota ovat kiistämättä keskeisiä käsitteitä marxilaisessa teoriassa ja sen johdannaisissa. Marxistien mukaan luokkayhteiskunnassa on aina *sortaja* ja *sorretty*, jotka ovat kapitalismissa porvaristo ja proletariaatti. Luokat ovat kaiken aikaa kahdenkeskisessä taistelussa, joka toisinaan on johtanut aseellisiin selkkauksiin, eli vallankumouksiin. (Marx & Engels, 2016/1848, s. 9.) Marxismissa luokkataistelun varsinainen päämäärä on omistussuhteisiin perustuvien luokkaerojen ja sarronnalaisuussuhteiden kokonaisvaltainen väkivaltainen poistaminen, eli proletaarinen vallankumous ja siitä seuraava sosialistinen yhteiskunta, jossa yhteiskuntaluokkia olisi vain yksi (Marx & Engels, 2016/1848, s. 36). Marxilaisessa proletarisessa vallankumouksessa olennaista on myös kansainvälisyys, sillä Kommunistisessa manifestissa korostetaan sitä, kuinka sekä porvari- että työväenluokka ovat kansainvälisesti läsnä kaikkialla maailmassa. Proletariaatti on siis yksi kansainvälinen luokka, jonka täytyy yhtenäistyä vallankumoukseen ja yhdessä kaataa porvarillinen maailmanjärjestys sosialistisen yhteiskunnan perustamiseksi. (Marx & Engels, 2016/1848.) Proletaarisen vallankumouksen perusajatus on osattu kiteyttää Suomen kommunistisen puolueen perustamiskokouksessa laaditussa *Avoimessa kirjeessä toveri Leninille*:

Suomalaisetkin kommunistit lähtevät ilolla tuleen, – tahtovat olla hyökkäyksessä mukana, kun kapitalismin linnat otetaan ja maan tasalle hajotetaan; suomalaiset kommunistit pitävät arvoaan alentavana jäädä rintaman selkäpuolelle, kun kaikkien maiden köyhälistö valloittaa maailman. (Kuusinen, 1918, s. 41)

Kuusisen (1918, s. 25) mukaan luokkayhteiskunnassa voi vallita kerrallaan vain yksi voimasuhteiden tila, joko valtiollisella väkivaltamonopolilla ylläpidetty sorto tai luokkien välinen avoin konflikti, luokkasota, eli vallankumous. Luokkataistelun harjoittamiseen Kuusinen katsoo olevan kaksi tapaa: parlamentaarinen ja aseellinen. Parlamentaarinen luokkataistelu on Kuusisen mukaan sosialidemokraattinen lähestymistapa työväen kansanvallan, eli demokraattisen järjestelmän edistämiseen. Aseellinen luokkataistelu, eli vallankumous taasen on kommunistinen lähestymistapa, joka

kansanvallan sijaan johtaa työväen diktatuuriin. Kuusinen tulkitsee *Itsekritiikissä* marxistista teoriaa siten, että työväenliikkeen viimeinen teoreettinen päämäärä on sosialistinen yhteiskunta, johon pääsemiseksi täytyisi porvarillinen järjestelmä ensin poistaa. Sosialidemokratia ei tähän kansanvallallaan pysty, mikä oli Kuusisen mukaan aatteen suuri heikkous. Kansanvallallakin tosin voidaan saavuttaa ja ajaa läpi vallankumous, mutta ilman aseellista konfliktia ja vain parlamentaarisiin keinoihin nojaten on kyseessä *porvarillinen* vallankumous, ei *työväen* vallankumous. (Kuusinen, 1918, s. 11–13, 15, 39–40.)

Sosialidemokratian suurin virhe oli Kuusisen mukaan sen passiivisuus ja jopa vastahakoisuus vallankumouksen edessä. Työväen vallankumouksella olisi ollut jo sisällissotaa edeltävässä marraskuussa joitain edellytyksiä: kiihkeä työväki ja kehnosti varustautunut porvaristo. Suurin kompastuskivi oli kuitenkin haavanlehden lailla ailahteleva luokkataistelua kannattava, mutta vallankumousta karsastava SDP:n osasto, johon Kuusinen itsekin kuului. (Kuusinen, 1918, s. 8–9.) *Itsekritiikissä* Kuusinen muotoilee, että sosialidemokratian perusajatus on valmistaa proletariaatti luokkataisteluun, mutta toisin kuin kommunismissa, luokkataistelu tehdään porvarillisen yhteiskunnan ehdoilla. Parlamentaarinen vaikuttaminen on siis luonnostaan *porvarillista* toimintaa, jonka varaan käytännön sosialidemokratia rakentuu. Täten myös uhka parlamentaariselle toiminnalle on uhka sosialidemokratialle, jolle sosialistinen yhteiskuntajärjestys on vain teoreettinen utopia. (Kuusinen, 1918, s. 11–12.) Kuusinen luo siis pesäeron *käytännön sosialidemokratian* ja marxistisen *teoreettisen sosialidemokratian* välille. Ensimmäinen on toimintamenetelmiltään sopeutunut porvarillisen yhteiskunnan puitteisiin, joissa aatteen teoreettista määränpäättä, sosialistista yhteiskuntaa, ei voida toteuttaa (Kuusinen, 1918, s. 12). Sosialidemokratian teoreettiseen päämäärään päätyminen vaatii näet voimakeinoja, joihin sosialidemokraatit olivat valmiita turvautumaan vain pakon edessä porvarillisen sortovallan ja taantumuksen provosoimana.

Vielä *Anarkiassa ja vallankumouksessa* Kuusinen katsoi, että väkivalta ei ole onnistuneen vallankumouksen edellytys. Nyt Kuusinen oli kuitenkin sitä mieltä, että sosialistiseen yhteiskuntaan voitaisiin päästä vain aseellisen vallankumouksen ja työväen diktatuurin kautta. Koska sosialidemokratialle väkivalta oli vasta viimeinen puolustuskeino, oli aate ponneton toteuttamaan marxistisen ajattelun teoreettista päämäärää. (Kuusinen, 1918, s. 11–12.)

7 YHTEENVETO

Ja nyt ryhdymme puhumaan siitä todellisesta vallankumoushommasta.
(Kuusinen, 1.10.1906, s. 391)

Anarkia ja vallankumous sekä *Suomen vallankumouksesta: Itsekritiikkiä* edustavat kahta eri vaihetta Kuusisen poliittisella uralla. Vuoden 1906 *Anarkia* juuri alkanutta poliittista uraa ja aikaa, kun työväen vallankumous näytti olevan jo nurkan takana, kunhan tsaari ensin kaatuisi. Vuoden 1918 *Itsekritiikkiä* heijastaa taas epäonnistuneen työväen vallankumouksen katkeroiman keski-ikäisen Kuusisen radikalisoitumista Leninin leiriin. Käsitehistorian valossa aineistot eivät sinänsä edusta varsinaista muutosta Kuusisen vallankumouskäsityksessä – Marxin opit ja historiallinen materialismi olivat läsnä niin 1906 kuin 1918. Molemmissa kirjoituksissa tuomitaan jyrkästi toiminta, joka ei edistä työväenliikkeen lopullista päämäärää. *Anarkiassa ja vallankumouksessa* tuomittiin eksplisiittisesti anarkia vallankumouksellisen tilanteen ulkopuolella, *Itsekritiikissä* muun muassa passiivinen lähestymistapa. Molemmat kirjoitukset perustuvat oletukseen siitä, että työväenliikkeen lopulliseen päämäärään pääseminen vaatii onnistuneen vallankumouksen, mutta eriävät siinä, mikä tuo päämäärä on ja minkälaisin metodein siihen päästään. Molemmissa kirjoituksissa tunnustetaan vallankumousten merkitys yhteiskunnallisina siirtymätapahtumina, joilla voidaan saada aikaan muutoksia, joita ei täysin sovinnaisilla metodeilla voida saavuttaa. Esimerkiksi yleistä äänioikeutta ja eduskuntauudistusta Kuusinen (1.10.1906, s. 394) kommentoi sanoin ” jos sitä joku hullu olisi ennen suurlakkoa lähtenyt vaatimaan, niin ainakin kaikki porvarilliset olisivat sitä yksimielisesti vastustaneet.”

Mutta mitä näistä havainnoista voidaan tyhjentävästi päätellä? Mikä oli vuonna 1918 päällimmäiseksi selvinnyt vallankumousnäkemys? Mitä käytännössä Otto Wille Kuusisen vallankumous sisältää?

Ensinnä Kuusisen vallankumous on luonnollinen siirtymä historian kehityksessä. Kuusisen vallankumous ei heijasta niinkään suomalaista vallan kumoamisen perustuvaa näkökantaa, vaan kuuluu vahvasti yleiseurooppalaiseen vallankumouksen ja kiertokulun piiriin. Kuusinen (1.10.1906, s. 394) ei anna sijaa porvarien suosimalle oikeiden ja väärin kumousten retoriikalle, vaan käsittelee vallankumouksia

yksinomaan historiallisina kehitystapahtumina, jotka eivät ole yhtään luonnottomampia kuin *lapsen syntymä*. Vaikka kirjoitukset ovat perusajatukseltaan yhteneväisen marxistisia, heijastuu sosialidemokratian ja kommunismin ero kuitenkin niistä selvästi. Vuoden 1906 Kuusiselle vallankumouksellinen tilanne oli jotakin, joka tulee, jos on tullakseen, työväen tehtävä oli tarttua tilanteeseen, kun se osuu kohdalle. Kuusinen (1.10.1906, s. 395) oli *Anarkiassa ja vallankumouksessa* jokseenkin varma, että tilaus oli ennen pitkää Venäjän liikehdinnän kautta tulossa: ”tuskin voi enää kuvitella, että Venäjällä on -- taantumus täydellisesti voittava ja moniksi vuosikymmeniksi tukahuttava kaikki kansan vapauspyrkimykset.” Jahka noita *vapauspyrkimyksiä* ei enää voitaisi tukahduttaa, olisi Suomessakin ratkaisun aika. Avainsanoja ovat kuitenkin *jos ja jahka*. *Itsekritiikissä* Kuusisen (1918, s. 41) kanta ei tosin ole se, että vallankumouksellinen tilaus tulisi väen vängällä luoda, mutta muotoilee, että ”jarrutus tai toimeettomuus tulevan vallankumouksen suhteen on marxilaiselta kannalta jyrkästi tuomittavaa.” Kuusinen (1918, s. 40) korostaa *Itsekritiikissä* sitä, että historiallisten edellytysten osoittaessa tilausin lähestyvän, olisi odottelun sijaan ”hyökättävä mahdollisimman pitkälle eteenpäin.”

Toiseksi Kuusisen vallankumous on kansainvälinen. Eräs prominentti kuriositeetti kahden tekstin välillä on niiden suhtautuminen kansainvälisyyteen, sillä kansainvälinen työväen vallankumous ei saanut vielä *Anarkiassa* merkittävää huomiota. Vallankumouksen historiallisista edellytyksistä kirjoittaessaan Kuusinen keskittyi kansainvälisyyteen etupäässä konfliktien ja muiden valtioidenvälisten suhteiden kautta. *Itsekritiikissä* Kuusinen kuitenkin jo ajoi hyvin eksplisiittisesti työväen kansainvälistä vallankumousta, ja kansainvälistä proletaarin diktatuuria. Työväen asia oli ehdottomasti kansalliset rajat ylittävä ja kaikkien maiden työväenluokkia yhdistävä ilmiö. Kansainvälisyyteen viittaavat pykälät löytyivät myös SKP:n ohjelmasta ja alun alkaen Kommunistisesta manifestista. Marxin ja Engelsin merkkiteos ei suotta päättyne sanoihin ”kaikkien maiden proletariaatit, liittykää yhteen!”

Kolmanneksi Kuusisen vallankumous on aseellinen. Sisällissodan jälkeen Kuusinen ei enää arastellut aseellista voimankäyttöä. Siinä missä nuori Kuusinen näki voimankäytön viimeisenä vaihtoehtona, oli se keski-ikäiselle Kuusiselle jo ehto onnistuneelle työväen vallankumoukselle. *Anarkiassa ja vallankumouksessa* Kuusinen halusi vielä säilyttää ”vallankumouksen lipun veren tahroista puhtaana”, mutta *Itsekritiikissä*

työväen oli jo ”tarmokkaasti valmistauduttava aseelliseen vallankumoukseen” (Kuusinen, 1.10.1906, s. 399; Kuusinen, 1918, s. 40).

Neljänneksi Kuusisen vallankumous johtaa proletaarin diktatuuriin. Siinä missä nuori Kuusinen katsoi kansanvallan ja demokratian voivan olla vallankumouksen menetelmä tai sen parantaminen kumouksen päämäärä, oli keski-ikäisen Kuusisen tähtäimessä vain proletaarinen diktatuuri. Luokkayhteiskunnan poistaminen ja porvariston poistaminen yhtälöstä oli Kuusiselle ensiarvoisen tärkeää. *Itsekriittikkiä* on kirjoitettu sisällissodan jälkeisen valkoisen terrorin valossa, jota Kuusinen (1918, s. 38) kommentoi sanoin ”Suomen valkoinen lahtarivalta aivan kuin koettanut hermoja järisyttävällä räikeydellä osoittaa kaikkien maiden työväelle, mikä koston hurjastelu heitäkin voi uhata, jos he eivät heti valtaan päästyään pane oman maansa porvaristoa rautaisen diktatuurinsa alaiseksi.” Mikään proletaarin diktatuuria hienotunteisempi lähestymistapa ei siis auttaisi pitämään työväen *luokkavihollisia* ruodussa. Katson, että Kuusisen väkivaltakannan muutos pakon edessä turvauduttavasta itsepuolustuksesta suunnitelmalliseen aseelliseen vallankumoukseen sekä kansanvaltaisuusperiaatteen hylkääminen diktatuurin nimissä on kaikista kirjoitusten eroavaisuuksista keskeisin.

Lyhykäisydessään Kuusisen vallankumous on siis materialistishistoriallinen kehitystapahtuma, jossa maailmanlaajuinen työväenluokka poistaa voimakkeinoin porvarillisen sortovallan sekä luokkayhteiskunnan ja perustaa niiden tilalle työväen rautaisen diktatuurin, jossa luokkia on vain yksi. Kyseessä on viimeinen taisto, jonka seurauksena kansat ovat huomispäivänä veljet keskenään.

Käsitehistoriallisesta näkökannasta vallankumous on aina symboloinut muutosta, ei välttämättä huonompaan tai parempaan, mutta poikkeuksetta eteenpäin. Otto Wille Kuusisen teksteissä vallankumous esiintyy juuri marxilaisen teoreettisen viitekehyksen puitteissa ja taantumuksen vastakohtana. Kuusisen vuosien 1906 ja 1918 välinen asenteiden muutos on käsitehistoriallisesti hyvin vähäinen, sillä Kuusisen kanta pidättäytyy tiukasti revoluution kiertokulkukäsityksessä. Joskin, vuoden 1918 Kuusinen ottaa ehkä askeleen kohti käsitehistoriallisesti suomalaisempaa suuntaa sitoessaan vallankumouksen tiukasti juuri väkivaltaiseen vallanvaihdokseen, johon termi suomessa alun alkaen on viitannut. Lienee kenties silti korrektimpaa sanoa, että Otto Wille Kuusinen oli *vallankumouksellisen* sijaan *revolutionääri*.

LÄHTEET

Aineistolähteet

Kuusinen, O. W. (1.10.1906). Anarkia ja vallankumous. *Sosialistinen aikakauslehti*, 1906(17-18), s. 388-499.

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/921518?page=4>

Kuusinen, O. W. (1918). *Suomen vallankumouksesta: Itsekritiikkiä*. Suomalaisen Kommunistisen Puolueen Keskuskomitea.

<https://helda.helsinki.fi/items/e2bba4fa-7df0-4d7e-bc87-d3a70b8233b2>

Akateemiset lähteet ja muu kirjallisuus

Tommila, P. (toim.). (1960). *Venäläinen sortokausi Suomessa*. WSOY.

Salminen, V. (toim.). (1970). *Nuori Otto Ville Kuusinen 1881-1920*. Gummerus.

Alapuro, R. (2003). Vallankumous. Teoksessa M. Hyvärinen, J. Kurunmäki, K. Palonen, T. Pulkkinen, & H. Stenius (Toim.), *Käsitteet liikkeessä: Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria* (s. 519-568). Vastapaino.

Uitto, A. (2013). *Suomensyöjä Otto Wille Kuusinen*. Paasilinna.

Marx, K., & Engels, F. (2016). *Kommunistinen manifesti* (suom. J. Koivisto, M. Mäki, & T. Uusitupa). Vastapaino. (Alkuperäisteos julkaistu 1848)

Alapuro, R. (2017). *Valtio ja vallankumous Suomessa* (suom. M. Alapuro). Vastapaino. (Alkuperäisteos julkaistu 1988)

Marjanen, J., & Ihalainen, P. (2022). Käsitehistoria tutkimusasenteena. Teoksessa P. Ihalainen & H. Valtonen (Toim.), *Sanat siltana menneeseen: Kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa* (s. 65-91). Printon Trukikoda.

Muut lähteet

Åbo Underrättelser. (2.9.1906). *Mord å Kaukas Fabrik*.

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/776855?page=3>

Helsingin Sanomat. (25.9.1906). *Pommiräjähdyks*.

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/764012?page=3>

Uusi Suometar. (26.9.1906). *Uusi pommiräjähdyks*.

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/799511?page=3>

Marxists.org. (ei pvm.). *Sosialistinen aikakauslehti*.

<https://www.marxists.org/suomi/lehdet/sosialistinen-aikakauslehti-1906-1908/index.htm>, luettu 20.5.2024.